
Obsah

I

<i>Kapitola I</i>	<i>Marxismus-leninismus — vědecký světový názor dělnické třídy</i>	9
Přechod od kapitalismu k socialismu		10
Boj mezi socialismem a imperialismem.		17
Vědeckotechnický pokrok a vědecký světový názor		21
Tři součásti marxisticko-leninského světového názoru		24
Vědecký charakter marxisticko-leninské filosofie.		26

<i>Kapitola II</i>	<i>Základní otázka filosofie — boj mezi materialismem a idealismem v dějinách filosofie</i>	28
Co rozumíme materialismem a idealismem?		28
Objektivní a subjektivní idealismus		31
Je svět poznatelný?		32

Dialektika kontra metafyzika	35
K historii boje materialismu a idealismu	39
Boj materialismu a idealismu ve starověku	39
Boj se středověkou scholastikou	48
Buržoazní materialismus v boji proti idealismu	52
Německá idealistická filosofie	61
Materialismus Ludvíka Feuerbacha	64
Materialismus ruských revolučních demokratů	67
Meze buržoazního materialismu	71

<i>Kapitola III</i>	<i>Vznik a vývoj marxisticko-leninské filosofie</i>	74
Historické podmínky vzniku dialektického a historického materialismu		74
Teoretické předpoklady rozvoje marxistické filosofie		77
Vypracování dialektického materialismu Marxem a Engelsem		83
Vývoj marxistické filosofie po r. 1848		86
Buržoazní věda a marxismus		91
Triumf dialektického a historického materialismu		92
Nové podstatné rysy marxisticko-leninské filosofie		99

<i>Kapitola IV</i>	<i>Hmota a formy její existence</i>	103
Naivní realismus a filosofický materialismus		103
<i>Materialismus a věda</i>		105
Pojem hmoty v dialektickém materialismu		108
<i>Význam a definice pojmu hmoty</i>		108
<i>Pojem hmoty a struktura hmoty</i>		113
<i>Fyzikální a filosofický pojem hmoty a struktura hmoty</i>		116
Hmota a pohyb		117
<i>Pohyb jako forma existence hmoty</i>		117

<i>Základní formy pohybu</i>	123
<i>Vnitřní souvislost vyšších a nižších forem pohybu</i>	127
<i>Prostor a čas jako formy existence hmoty</i>	129
<i>Zkušenosti a teorie</i>	129
<i>Dialekticko-materialistické pojetí prostoru a času</i>	132
<i>Všeobecný charakter filosofické teorie prostoru a času</i>	135
<i>Nekonečnost hmoty</i>	136
<i>Co znamená nekonečnost hmoty?</i>	136
<i>Je nekonečnost poznatelná?</i>	140
<i>Jednota světa v materiálnosti</i>	142
<i>Význam vědeckých poznatků pro důkaz materiální jednoty světa</i>	145

<i>Kapitola V</i>	<i>Hmota a vědomí</i>	149
<i>Význam odpovědi na základní otázku filosofie pro vysvětlení vědomí</i>		149
<i>Vědomí jako produkt vývoje a vlastnost hmoty</i>		152
<i>Odraz jako obecná vlastnost hmoty</i>		153
<i>Vznik a vývoj lidského vědomí</i>		157
<i>Jak potvrzuje věda poznání vědomí jako vlastnost hmoty?</i>		163
<i>Úloha vědomí při změně skutečnosti</i>		167
<i>Vztah řeči a myšlení</i>		170
<i>Jednota řeči a myšlení</i>		171
<i>Jazyk a společnost</i>		173
<i>Učí stroje myslet?</i>		176

<i>Kapitola VI</i>	<i>Materialistická dialektika</i>	179
<i>Co je to dialektika?</i>		179
<i>Dialektický determinismus</i>		183
<i>Zákonitá souvislost ve světě</i>		183
<i>Jednotlivé a obecné</i>		185
<i>Kauzalita</i>		188

<i>Nutnost a nahodilost</i>	191
<i>Zákon</i>	193
Základní zákony materialistické dialektiky	198
<i>Zákon o zvratu kvantitativních změn v kvalitativní</i>	199
<i>Zákon o jednotě a „boji“ protikladů</i>	204
<i>Zákon negace negace</i>	212
Dialektika jako metoda	216

<i>Kapitola VII</i>	<i>Dialektika procesu poznání</i>	221
Co je to poznání?		222
<i>Základní myšlenky materialistické teorie odrazu</i>		224
<i>Význam smyslového nazírání pro proces odrazu</i>		225
Co rozumíme pravdou?		232
Podle čeho poznáme pravdu?		238
Co znamená logické a vědecké myšlení?		243
V čem spočívá duchovní svoboda?		251
Jaké city napomáhají poznání?		258

II

<i>Kapitola VIII</i>	<i>Historický materialismus jako věda</i>	267
Jednota dialektického a historického materialismu		267
Ke vzniku historického materialismu		271
Materialistické stanovisko k poměru společenského bytí a společenského vědomí		278
Historický materialismus jako věda o obecných zákonech vývoje společnosti		284

<i>Kapitola IX</i>	<i>Materiální podmínky života společnosti</i>	292
Člověk — příroda — společnost		292
Výrobní způsob materiálního života společnosti		297
<i>Výrobní síly společnosti</i>		297
<i>Výrobní vztahy a jejich vnitřní struktura</i>		307
<i>Vzájemný poměr výrobních sil a výrobních vztahů</i>		311
Typy společensko-ekonomické formace		313
Základna a nadstavba		323

<i>Kapitola X</i>	<i>Třídy a třídní boj. Úloha lidových mas v dějinách</i>	333
Vznik a podstata tříd		333
Tvůrčí úloha lidových mas. Třídní boj jako hybná síla dějin třídní společnosti		341
Dějinné poslání a formy proletářského třídního boje		354
Rostoucí úloha lidových mas, zvláště dělnické třídy, při přechodu od demokratické revoluce k revoluci socialistické		363
Úplné překonání třídních rozdílů v komunistické společnosti		368

<i>Kapitola XI</i>	<i>Stát — nástroj vlády tříd</i>	370
Historický vznik a vývoj státu jako orgánu třídní nadvlády		370
Diktatura proletariátu		379
<i>Dělnická třída vytváří kvalitativně nový stát</i>		380
<i>V čem tkví historicky nová kvalita socialistického státu</i>		383
<i>Perspektiva socialistického státu</i>		386

<i>Kapitola XII</i>	<i>Třídní charakter, formy a úloha společenského vědomí</i>	389
Třídní charakter společenského vědomí		389

Relativní vlastní zákonitost ideologického vývoje	393
Formy společenského vědomí	397
<i>Politické a právní vědomí</i>	398
<i>Morální vědomí</i>	401
<i>Umělecké vědomí</i>	404
<i>Náboženské vědomí</i>	409
<i>Vědecké vědomí</i>	412
Úloha a funkce socialistické ideologie	418

<i>Kapitola XIII</i>	<i>Osobnost a kolektiv v socialismu</i>	423

Socialistická společnost — základ a podmínka vývoje socialistické osobnosti a socialistického kolektivu	425
Jednota společnosti, kolektivu a osobnosti v socialismu	428
<i>O zrodu socialistického člověka</i>	428
<i>Požadavky na socialistickou osobnost</i>	430
Úloha socialistické morálky při rozvoji osobnosti a kolektivu	434

<i>Kapitola XIV</i>	<i>Vedoucí úloha strany dělnické třídy. Rostoucí význam marxisticko-leninské filosofie</i>	443

<i>Seznam literatury</i>	455
<i>Rejstřík jmenný a věcný</i>	459